

VERBODEN POLITIEKE PARTIJEN IN NEDERLAND

1930 - 1981

Een literatuuroverzicht naar aanleiding van het verboden verklaren van de Nederlandse Volksunie

Lidie Koeneman en Jan Keukens

Verantwoording

Naar aanleiding van het verboden verklaren van de Nederlandse Volksunie in 1978 kwam de problematiek rond het verbieden van politieke partijen in de belangstelling te staan. De discussie hierover vormde voor ons de aanleiding om een literatuuronderzoek te verrichten naar publikaties, die handelen over partijverboden in de periode 1930 tot heden. Hierbij wilden we naast publikaties over de NVU ook literatuur opnemen over de Nationaal Socialistische Beweging en de Nationaal Europese Sociale Beweging, die beiden verboden verklaard werden. De eerste volgens een speciaal Londens wetsbesluit (1944); de tweede volgens een hierop gebaseerde gerechtelijke uitspraak in 1953. Afgezien van jurisprudentie over de NESB (zie paragraaf IV) was er praktisch geen literatuur over het verbieden van NSB en NESB te vinden. Om deze reden hebben we ons voornamelijk moeten beperken tot de NVU.

Paragraaf I geeft een aantal titels die betrekking hebben op partijverboden in het algemeen en op een hieraan verwant aspect: de problematiek van een wettelijke regeling van politieke partijen.

In paragraaf II hebben we literatuur verzameld over de NVU als organisatie en over de juridische aspecten van het verboden verklaren van deze partij.

In paragraaf III is literatuur opgenomen, die men kan be-

schouwen als een theoretische benadering van het verschijnsel niet-democratische partijen en het al dan niet verbieden van deze partijen.

In paragraaf IV, tenslotte, wordt een overzicht gegeven van de bestaande jurisprudentie over verboden politieke partijen.

Het lag aanvankelijk in de bedoeling een volledige bibliografie samen te stellen over het onderwerp "partijverbod". Door het arbeidsintensieve karakter van het samenstellen van een dergelijke bibliografie volstaan we voorlopig met het geven van een literatuuroverzicht, dat uiteraard niet pretendeert volledig te zijn. Voor politicologen, historici, juristen en andere belangstellenden kan dit overzicht een nuttige start vormen om zich te oriënteren op het onderwerp.

De titels uit het literatuuroverzicht hebben we verkregen door het raadplegen van enkele algemene en speciale bibliografieën (zie: geraadpleegde bibliografieën). Daarnaast zijn we middels literatuurverwijzingen in publikaties ook andere artikelen/boeken op het spoor gekomen, hetgeen overigens meer opleverde dan de bibliografieën zelf. De gevonden literatuur is voorzien van een korte annotatie.

De werkverdeling bij de totstandkoming van het literatuuroverzicht was als volgt: het zoekwerk naar literatuur werd door ons beiden verricht; Lidie Koeneman deelde de literatuur in en verzorgde de annotaties; Jan Keukens verzamelde de jurisprudentie en maakte hiervan een overzicht.

Groningen, januari 1982

I. Verbod op Nederlandse politieke partijen/verenigingen - algemeen

Boukema, P.J. *Vragen van partijrecht*. Alphen aan den Rijn, Samsom, 1968. 43 blz. Openbare les. Amsterdam, VU.

De problemen, verbonden met een wettelijke regeling van politieke partijen, zijn niet gering. Toch bepleit de auteur dat gepoogd wordt een wettelijke regeling te ontwerpen, die eisen stelt aan de organisatorische structuur van de partijen, de kandidaatstelling en de partij-financiën.

Brink, H. van den. Een wettelijke regeling der politieke partijen? In: *Socialisme en Democratie*, 16 (1959), nr. 10, blz. 608-617.

Commentaar op de negatieve conclusie van de Staatscommissie Donner (Staatscommissie van advies inzake het kiesstelsel en wettelijke regeling der politieke partijen) ten aanzien van de vraag of en, zo ja, in hoeverre een wettelijke regeling van de politieke partijen gewenst is.

Donner, J. Revolutionaire afgevaardigden in vertegenwoordigende lichamen. In: *Antirevolutionaire Staatskunde*, 11 (1935), nr. 1, blz. 1-22.

Beantwoording van de vraag hoe de ARP staat tegenover het zitting hebben van revolutionaire personen in vertegenwoordigende lichamen en welke maatregelen in dit verband eventueel genomen kunnen worden.

Elzinga, D.J. Aanscherping partij-verbod? In: *Nederlands Juristenblad*, 56 (1981), nr. 43 (5 dec.), blz. 1155-1156.

Reactie op artikel F. Vries "Verbod en ontbinding van racistische organisaties" waarbij enkele kritische kanttekeningen gemaakt worden. Verbieden en ontbinding van politieke partijen moet "met enige omzichtigheid worden benaderd", aldus auteur.

Eskes, J.A.O. Verboden politieke partijen in Nederland. In: *Civis Mundi*, 16 (1977), nr. 4, blz. 141-147.

Beschouwing over de verplaatsing van het "verenigingsgedeelte" van de wet Vereniging en Vergadering naar het nieuwe tweede boek van het Burgerlijk Wetboek (in 1976 in werking getreden).

Eskes, J.A.O. Niet de kiesraad, maar de kiezers! In: *Nederlands Juristenblad*, 54 (1979), nr. 35 (13 okt.), blz. 797-803.

Registratie van partijnamen ten behoeve van de verkiezingen kan door de Kiesraad geweigerd worden o.a. "indien daartoe redenen, verband houdende met de openbare orde of de goede zeden aanwezig zijn". Aan de hand van drie Kroonuitspraken toont auteur aan, dat de doelstellingen van de partijen bij de registratieweigering een rol zijn gaan spelen.

Eskes, J.A.O. Politieke verenigingsvrijheid in Nederland. In: *NJCM-bulletin*, 5 (1980), nr. 5, blz. 258-281.

De vrijheid tot oprichten en ongestoord voortzetten van politieke partijen vormt een belangrijk onderdeel van het recht van vereniging. Het artikel richt zich tot dit aspect, waarbij de problematiek rond het partijverbod een centrale plaats inneemt.

Eskes, J.A.O. Volledige rechtsbevoegdheid voor politieke partijen? In: *Tijdschrift voor Openbaar bestuur*, 7 (1981), nr. 19, blz. 482-485.

Commentaar op een ontwerp van wet tot wijziging van de Kieswet in een advies van de Kiesraad aan de Minister van Binnenlandse Zaken (april 1981).

Holterman, T. Verbodsbepaling fascistiese partijen wenselijk? In: *NJCM-bulletin*, 6 (1981), nr. 1, blz. 31-34.

Pleidooi tegen het verlenen van bevoegdheid aan de overheid om (o.a. fascistische) politieke partijen te verbieden. Belangrijker is te proberen het (neo-)fascisme te voorkomen.

Lipschits, I. Een wet op de politieke partijen? Opmerkingen bij een openbare les. In: *Acta Politica*, V (1969/70), nr. 1, blz. 75-84.

Opmerkingen over het probleem van de wettelijke regeling van politieke partijen n.a.v. de openbare les van Boukema: "Vragen van partijrecht". Auteur concludeert grote aarzelingen te hebben over de wenselijkheid van een wettelijke regeling.

Meuwissen, D.H.M. Partijrecht. Ondemokratische partijen. In: *Elementen van staatsrecht*. I. Zwolle, Tjeenk Willink, 1975. blz. 130-135.

De juridische status van politieke partijen, het vraagstuk van subsidiëring aan deze partijen en de positie van ondemokratische partijen. Wat betreft het laatste aspect is auteur van mening dat ondemokratische politieke partijen in principe verboden mogen worden.

Polak, J.M. De vrijheid van vereniging in het Nederlandse recht. In: *Pre-adviezen*. Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland. Zwolle, Tjeenk Willink, 1968. blz. 17-32.

Toelichting op de wet van 1855 (over "regeling en beperking der uitoefening van het recht van vereeniging en vergadering"), haar toepassingen en voorstellen tot wijziging van deze wet.

Raalte, E. van. *Het recht van Vereeniging en Vergadering in Nederland*. Alphen aan den Rijn, Samsom, 1939. 145 blz.

Hoofdpunten op het gebied van het recht van vereeniging en vergadering in Nederland in de periode 1798-1939.

Rutten, C.H. Een wettelijke regeling der politieke partijen. In: *Katholiek Staatkundig Maandschrift*, 4 (1950-1951), nr. 1, blz. 17-25.

Waarom een wettelijke regeling noodzakelijk is en hoe deze regeling er uit zal moeten zien.

Stellinga, J.R. Het recht tot vereeniging en vergadering. In: *Antirevolutionaire Staatkunde*, 12 (1936), nrs. 4 en 5, blz. 145-155 en 204-213.

Uitgebreid aandacht wordt besteed aan artikel 9 van de Grondwet, welke luidt: "Het recht der ingezetenen tot vereeniging en vergadering wordt erkend. De wet regelt en beperkt de uitoefening van dat recht in het belang der openbare orde".

Vries, F. Verbod en ontbinding van racistische organisaties.

In: *Nederlands Juristenblad*, 56 (1981), nr. 37 (24 okt.), blz. 978-984.

Auteur loopt vooruit op voorgenomen wetswijziging t.a.v. verboden verklaring van organisaties. Hij doet suggesties voor een slagvaardiger optreden tegen racistische organisaties, terwijl de vrijheid van vereniging en vergadering geen geweld wordt aangedaan.

Werf, S. van der. Klein rechts. In: *Bevrijding*, 25 (1981), nr. 11, blz. 4-5.

Analyse van de stembusuitslag van de kleine rechtse partijen, met nadruk op NVU en Centruumpartij. Verbieden van organisaties is volgens PSP riskante zaak.

II. Een verboden partij: De Nederlandse Volksunie

Bleich, A. De Nederlandse Volksunie en de verkiezingen. Waarom de NVU moet worden verboden. In: *De Groene Amsterdammer*, 105 (1981), nr. 18, blz. 3, 8.

Overwegingen om te komen tot het verbieden van de NVU op grond van haar racisme.

Bok, R. de. Nederlandse neo-fascisten in opmars. In: *Elseviens Magazine*, 35 (1979), nr. 44, blz. 24-27.

Op 27 oktober 1979 organiseerden politieke partijen in Soestduinen een demonstratie tegen het fascisme. Hier kwam het tot ongeregelheden met Glimmerveen, voorzitter van de NVU.

Bouw, C., Donselaar, J. van en C. Nelissen. De stammenoorlog tussen de Nederlandse Volksunie en het Nationaal Jeugdfront. In: *Vrij Nederland*, 40 (1979), nr. 45, blz. 1-2.

Interne perikelen van de NVU en de ruzies tussen NVU en NJF (Nationaal Jeugdfront).

Bouw, C., Donselaar, J. van en C. Nelissen. *De Nederlandse Volks-Unie; portret van een racistische splinterpartij*. Bussum, Wereldvenster, 1981. 162 blz.

Uitgebreide beschrijving van de ideologie van de NVU, haar politieke betekenis, de protesten tegen de NVU etc. In het slotgedeelte komen de auteurs tot de conclusie dat de overheid "verplicht is de NVU juridisch te vervolgen en zelfs te verbieden". (p. 125).

Burgh, P. van der. De deelname van de NVU en de Centrumpartij aan de Tweede Kamerverkiezingen. In: *Nederlands Juristenblad*, 56 (1981), nr. 42 (28 nov.), blz. 1126-1130.

Bij de kandidaatstelling voor de verkiezingen van 26 mei 1981 werden de kandidatenlijsten van NVU en Centrumpartij in vier provincies ongeldig verklaard. De hierbij verschillend gehanteerde argumenten worden vergeleken, waarbij de conclusie is dat nauwelijks sprake is geweest van een grondige besluitvorming door de colleges van Gedeputeerde Staten.

Deutekom, P. van. Joop Glimmerveen en zijn Volksunie: "Die paar joden die er nog zijn vormen geen probleem hoor." In: *Haagse Post*, 63 (1976), nr. 52, blz. 14-17.

Interview met J. Glimmerveen over ideologie, geschiedenis en toekomst van de NVU.

Dijk, T. van. De comeback van de Volksunie. In: *Haagse Post*, 66 (1979), nr. 24, blz. 14-15.

Verslag van de jaarvergadering van de NVU in juni 1979 te Utrecht.

Eskes, J.A.O. Partijverbod en kiesrecht. In: *Nederlands Juristenblad*, 53 (1978), nr. 38 (11 nov.), blz. 847-853.

Op 8 maart 1978 werd door de Amsterdamse rechtbank de Nederlandse Volksunie gekwalificeerd als een verboden vereniging. Nagegaan wordt of de rechtstoepassing van art. 16, lid 1 van het nieuwe tweede boek van het Burgerlijk Wetboek juist is.

Flinterman, C. Nederland op het matje bij de commissie voor uitbanning van rassendiscriminatie. In: *NJCM-bulletin*, 5 (1980), nr. 1, blz. 47-50.

Hoogtepunten uit de bespreking van het vierde Nederlandse rapport, welke een overzicht geeft van de maatregelen die de Nederlandse overheid in de periode 1977-1978 heeft genomen om uitvoering te geven aan het verdrag tot uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie. De kwestie van de Nederlandse Volksunie stond bij de commissieleden centraal.

Molenaar, F. De Nederlandse Volksunie. Een verboden vereniging? In: *TVVS/Ondernemingsrecht*, 22 (1979), nr. 11, blz. 361-365.

Kritiek op het vonnis van de Amsterdamse rechtbank (NJ 1978, nr. 281) dat de NVU een verboden karakter heeft doch dat ontbinding van de vereniging geen zin heeft. Volgens de auteur was er voldoende aanleiding om tot ontbinding van de NVU over te gaan.

Salverda, F. Joop Glimmerveens strijd tegen geïmporteerde messentrekkers en revolverhelden. In: *Vrij Nederland*, 38 (1977), nr. 20, blz. 12.

Lijsttrekker Glimmerveen van de NVU bereidt zich voor op de Tweede Kamerverkiezingen van 25 mei 1977.

Tinnemans, W. Politici denken verschillend over verbod Nederlandse Volksunie; het al dan niet doodzwijgen van een racistische splinter. In: *De Nieuwe Linie*, 36 (1981), nr. 21, blz. 5.

Standpunten van de democratische politieke partijen over het wel of niet verbieden van de Nederlandse Volksunie.

De Volkskrant. *Open forum*, 21 mei 1981. Bijdragen van B. van der Wal, E. Jurgens en K. Roskam.

Reacties van bovengenoemde auteurs op Volkskrant-commentaar van 19 mei, dat de NVU en de Centruumpartij hun zegje mogen doen op radio en t.v.

Vries, F. Rassendiscriminatie verboden; theorie en praktijk. In: *Politiek en Cultuur*, 40 (1980), nr. 1, blz. 21-30.

Het vraagstuk van bestrijding van racisme en rassendiscriminatie. In dit kader schenkt auteur aandacht aan het racistisch karakter van de Nederlandse Volksunie.

Westerloo, G. van. "Dat een neger dichterbij een chimpansee staat, schijn je niet te mogen zeggen." De heroïek van Joop Glimmerveen. In: *Vrij Nederland*, 36 (1975), nr. 31, blz. 3-4.

Interview met J. Glimmerveen, leider van de NVU.

III. De democratische rechtsstaat

Bergh, G. van den. De democratische staat en de niet-democratische partijen. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het hoogleraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam op 28 september 1936. In: Bergh, G. van den. *Verzamelde staatsrechtelijke opstellen* I. Alphen aan den Rijn, Samsom, 1949. Blz. 1-21.

De machtsmiddelen van de dictatuur, gehanteerd door de niet-democratische partijen, mogen door de democratie aangewend worden voor één enkel doel, nl. tot verdediging tegen de dictatuur. Dit houdt in dat de niet-democratische partijen in principe verboden kunnen worden.

Bergh, G. van den. De democratische staat en de democratische partijen. Afscheidsrede uitgesproken op 2 juli 1960. In: Bergh, G. van den. *Verzamelde staatsrechtelijke opstellen*. Supplement, behorende bij 3e bundel. Alphen aan den Rijn, Samsom, 1961. Blz. 82-90.

Aan de orde wordt gesteld de vraag: "Kunnen wij met onze democratische staat tevreden zijn, en vervullen met name onze democratische partijen in die staat de hun passende rol?"

Burkens, M.C. Verdediging van de democratische rechtsstaat - waartegen? In: *Civis Mundi*, 16 (1977), nr. 4, blz. 131-140.

Historische schets van de verdediging van de democratische rechtsstaat in het interbellum in Nederland, een beschrijving van de hedendaagse rechtsstaat en de fundamentele verschillen tussen beide vormen.

Couwenberg, S.W. Verdediging democratische rechtsstaat anno 1977. In: *Civis Mundi*, 16 (1977), nr. 3, blz. 85-95.

Wat houdt deze verdediging in 1977 in? Waarom spreekt de democratische rechtsstaat zo weinig meer tot de verbeelding en wat valt hieraan te doen? Inleidende vragen op artikelen-serie in *Civis Mundi*. (1977, nr. 3, 4) over "Verdediging democratische rechtsstaat anno 1977."

Graaf, J. de. Verdediging van de rechtsstaat door praktizering van de rechtsstaat. In: *Civis Mundi*, 16 (1977), nr. 4, blz. 147-151.

Toelichting op stelling van auteur dat "de beste verdediging van de rechtsstaat gelegen is in zijn uitbouw, zijn consequente praktizering en zijn nauwgezette cultivering."

Jonge, A.A. de. *Crisis en critiek der democratie; anti-democratische stromingen en de daarin levende denkbeelden over de staat in Nederland tussen de wereldoorlogen*. Assen, Van Gorcum, 1968. 428 blz. Amsterdam. Dissertatie G.U.

Uiteenzetting over anti-democratische stromingen in het interbellum, die als "rechts" aangeduid worden.

Jurgens, E. Wie het parlement weghoont, speelt het fascisme in de kaart. In: *De Tijd*, 7 (1981), nr. 346, blz. 8-11.

Beschrijving van drie soorten antiparlementarisme, die een gevaar kunnen vormen voor de parlementaire democratie.

Putten, J. van. *Demokratie in Nederland*. Utrecht, Spectrum, 1975.

285 blz.

Schets van de politieke structuur in Nederland en een aantal mogelijkheden voor verdere democratisering van het staatsbestuur.

*IV. Overzicht van jurisprudentie over verboden politieke verenigingen/
partijen 1930-1981*

Dit overzicht beperkt zich tot dezelfde periode als de literatuurlijst zodat het verboden verklaren van de Sociaal-Democratische Bond in 1894 buiten beschouwing wordt gelaten. Het verbod van de N.S.B. werd niet door de rechter vastgesteld. De N.S.B. werd aangemerkt als bij de wet verboden, door een speciaal Londens wetsbesluit uit 1944 "Besluit ontbinding landverraderlijke organisaties" (KB E 102), waardoor de N.S.B. niet in dit overzicht is opgenomen. Tenslotte wordt buiten beschouwing gelaten het voor ambtenaren verboden verklaren van organisaties als Sociaal Democratische Arbeiderspartij, Communistische Partij Holland, Nationaal Socialistische Beweging e.a. in de jaren dertig. Binnen het bestek van dit overzicht valt dus het verklaren tot verboden vereniging van de Nationaal Europese Sociale Beweging (N.E.S.B.) in 1954 en de Nederlandse Volksunie (N.V.U.) in 1978. Slechts de beslissing van het rechtsprekend college wordt weergegeven, niet de overwegingen die tot de beslissing hebben geleid. Hiervoor wordt verwezen naar het tijdschrift "Nederlandse Jurisprudentie" (uitgave van Kluwer, Deventer), waarin alle genoemde uitspraken zijn gepubliceerd. Na het jurisprudentieoverzicht volgen in een bijlage de genoemde wetsartikelen.

Jurisprudentie over de Nationaal Europese Sociale Beweging (NESB)

Op 14 oktober 1953 veroordeelt de Arrondissementsrechtbank te

Amsterdam twee bestuursleden van de N.E.S.B. wegens deelname aan een verboden vereniging op grond van het Besluit ontbinding landverraderlijke organisaties art. 2 en het Wetboek van Strafvordering art. 430.

Het Gerechtshof te Amsterdam spreekt op 4 februari 1954 in hoger beroep genoemde N.E.S.B.-bestuursleden vrij.

De Procureur-Generaal van het Amsterdamse Hof gaat in cassatie bij de Hoge Raad. Op 18 mei 1954 verklaart de Hoge Raad de Procureur-Generaal ontvankelijk in zijn beroep en verwijst de zaak naar het Gerechtshof te Den Haag. (Nederlandse Jurisprudentie (N.J.) 1955; nr. 344)

Op 15 oktober 1954 bevestigt het Hof te Den Haag het vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam van 14 oktober 1953.

Op 5 april 1955 verwerpt de Hoge Raad het beroep van de twee N.E.S.B.-bestuursleden en bevestigt het vonnis van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam van 14 oktober 1953. (N.J. 1955; nr. 343)

Jurisprudentie over de Nederlandse Volksunie (NVU)

Op 24 september 1974 wordt de leider van de N.V.U. - J. Glimmerveen - door de Arrondissementsrechtbank te Den Haag veroordeeld, wegens het verspreiden van verkiezingspamfletten die beledigend zijn voor een groep van mensen wegens hun ras. Dit gebeurt op grond van de artn. 137 e van het Wetboek van Strafrecht en 350 en 430 van het Wetboek van Strafvordering.

Het Gerechtshof te Den Haag vernietigt dit vonnis in hoger beroep op 31 januari 1975 en ontslaat J. Glimmerveen van rechtsvervolging.

De Procureur-Generaal van het Hof te Den Haag gaat tegen dit vonnis in cassatie bij de Hoge Raad. Op 24 juni 1975 vernietigt de Hoge Raad het vonnis van het Gerechtshof te Den Haag van 31 januari 1975 en verwijst de zaak naar het Gerechts-

hof te Amsterdam. (N.J. 1975; nr. 450)

Op 15 december 1975 veroordeelt het Gerechtshof te Amsterdam J. Glimmerveen tot een gevangenisstraf van één maand voorwaardelijk, een geldboete van f1000,-- en verbeurdverklaring van inbeslaggenomen verkiezingspamfletten.

Op 15 juni 1976 verwerpt de Hoge Raad het beroep in cassatie van J. Glimmerveen tegen het Vonnis van het Gerechtshof te Amsterdam van 15 december 1975. (N.J. 1976; nr. 551)

Op 29 maart 1977 veroordeelt de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam 7 leden van de N.V.U., wegens het in Schiedam ter verspreiding in voorraad hebben van pamfletten die aanzetten tot rassendiscriminatie, tot een gevangenisstraf van twee weken en onttrekking aan het verkeer van de genoemde pamfletten.

Dit gebeurt aan de hand van het Wetboek van Strafrecht art. 90 g en 137 e en van het Wetboek van Strafvordering art. 425.

Alle 7 leden van de N.V.U. gaan in hoger beroep bij het Gerechtshof te Den Haag. Op 16 augustus 1977 vernietigt het Gerechtshof het vonnis van de Rotterdamse Rechtbank. N.V.U.-leider Glimmerveen wordt veroordeelt tot 2 weken gevangenisstraf; de andere straffen variëren van 15 dagen hechtenis tot 2 weken voorwaardelijk en een geldboete van

f750,--. Eén zaak wordt aangehouden en één vonnis wordt nietig verklaard wegens nietigheid van de dagvaardiging.

Op 14 maart 1978 verwerpt de Hoge Raad het beroep in cassatie van J. Glimmerveen tegen het arrest van het Gerechtshof te Den Haag van 16 augustus 1977. (N.J. 1978; nr. 664)

Op 8 maart 1978 behandelt de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam de vordering van de Officier van Justitie tot ontbinding van de N.V.U. op grond van artikel 16 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek ("verboden rechtspersoon"). De vordering wordt afgewezen, maar de rechtbank kwalificeert de N.V.U. wel als een verboden vereniging zoals omschreven in artikel 15 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek. (N.J. 1978; nr. 281)

Op 30 juni 1978 verklaart het Gerechtshof te Amsterdam zich niet ontvankelijk in het beroep van de N.V.U. tegen de beschikking van de Arrondissementsrechtbank van 8 maart 1978.

Op 9 maart 1979 verwerpt de Hoge Raad het beroep van de N.V.U. tot vernietiging van de beschikking van het Amsterdamse Hof van 30 juni 1978. (N.J. 1979; nr. 363)

Op 11 oktober 1979 spreekt de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens zich uit over een klacht van de heren

Glimmerveen en Hagenbeek van de N.V.U. tegen de Staat der Nederlanden.

Door de veroordelingen op grond van artikel 37 e van het Wetboek van Strafrecht (zie arrest Hoge Raad 14 maart 1978; N.J. 1978; nr. 664) en het ongeldig verklaren van de N.V.U.-lijsten voor Gemeenteraadsverkiezingen door de Hoofdstembureaus van Amsterdam en Den Haag, voelen zij zich niet beschermd in de vrijheid van meningsuiting en het passief kiesrecht.

Zij beroepen zich hierbij op artikel 10 van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens.

De Commissie verklaart op grond van artikel 17 van het genoemde Europese Verdrag de klacht niet gegrond.

(N.J. 1980; nr. 525)

Op 29 maart 1979 besluit het Centraal Stembureau voor de verkiezing van de leden van het Europese Parlement de inschrijving in het kiesregister te weigeren van de naam Nederlandse Volksunie en de aanduiding N.V.U. (besluit nr. 3256). Het Centraal Stembureau weigert registratie op grond van artikel G 1, lid 3 onder A van de Kieswet.

Bij Koninklijk Besluit van 21 april 1979 wordt dit besluit vernietigd en wordt bepaald dat inschrijving alsnog dient te gebeuren. (Administratiefrechtelijke beslissingen 1979; nr. 309)

De Gemeenteraadsverkiezingen van 1978 en de Tweede Kamerverkiezingen van 1981 hebben veel uitspraken opgeleverd van ver-

schillende stembureaus, de Kiesraad en van Colleges van Gedeputeerde Staten met betrekking tot het al dan niet weigeren van de inschrijving van de N.V.U. in het kiesregister en het al dan niet weigeren van de N.V.U.-kandidatenlijsten. Deze uitspraken zijn echter niet gepubliceerd en daardoor zeer moeilijk te achterhalen. De gang van zaken rond de Gemeenteraadsverkiezingen van 1978 wordt uitgebreid besproken in het artikel van J.A.O. Eskes "Partijverbod en kiesrecht" in het Nederlands Juristenblad 53 (1978), nr. 38 (11 nov.), blz. 847-853.

Uitspraken gedaan in verband met de Tweede Kamerverkiezingen van 1981 worden besproken door P. van der Burgh in zijn artikel "De Deelname van de N.V.U. en de Centruumpartij aan de Tweede Kamerverkiezingen" in het Nederlands Juristenblad 56 (1981), nr. 42 (28 nov.), blz. 1126-1130.

Bijlage

Overzicht van wetsartikelen

Besluit ontbinding landverraderlijke organisaties:

Artikel 1.

1. De Nationaal Socialistische Beweging der Nederlanden, alsmede de daaraan verwante en andere nationaalsocialistische en fascistische organisaties, vermeld op de aan dit besluit toegevoegde lijst, zijn ontbonden.

2. Wij behouden Ons voor binnen zes maanden na het inwerking-treden van dit besluit aan deze lijst andere organisaties toe te voegen, waarvan Ons mocht blijken, dat zij eveneens als nationaalsocialistisch of fascistisch moeten worden aangemerkt.

Artikel 2.

De in artikel 1 bedoelde organisaties, alsmede alle organi-

saties, welke het streven van een of meer dier organisaties trachten voort te zetten, worden als vereenigingen strijdig met de openbare orde en mitsdien als bij de wet verboden aangemerkt.

Wetboek van Strafrecht

Art. 137e.

1. Hij die, anders dan ten behoeve van zakelijke berichtgeving,

1°. een uitlating openbaar maakt, die, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, voor een groep mensen, wegens hun ras, hun godsdienst of hun levensovertuiging beledigend is of aanzet tot haat tegen of discriminatie van mensen of gewelddadig optreden tegen persoon of goed van mensen wegens hun ras, hun godsdienst of hun levensovertuiging.

2°. een voorwerp, waarin, naar hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, zulk een uitlating is vervat, verspreidt of ter openbaarmaking van die uitlating of verspreiding in voorraad heeft; wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste vijfduizend gulden.

Art. 90quater.

Onder discriminatie wordt verstaan elke vorm van onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur, die ter doel heeft of ten gevolge kan hebben, dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden op politiek, economisch, sociaal of cultureel terrein of op andere terreinen van het openbare leven, wordt tenietgedaan of aangetast.

Burgerlijk Wetboek; Boek 2

Art. 15.

Een rechtspersoon is verboden, wanneer haar doel of werkzaam-

heid in strijd is met de openbare orde of de goede zeden.

Art. 16.

1. De rechtbank kan een verboden rechtspersoon op vordering van het openbaar ministerie ontbinden.

2. Indien het doel in strijd is met de openbare orde of de goede zeden, spreekt de rechtbank de ontbinding niet uit dan na de rechtspersoon in de gelegenheid te hebben gesteld binnen een door de rechtbank te bepalen termijn haar doel zodanig te wijzigen, dat dit niet meer in strijd is met de openbare orde of de goede zeden.

Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens

Art. 10.

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen. Dit artikel belet niet, dat Staten radio-omroep-, bioscoop- of televisie-ondernemingen kunnen onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien, en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, territoriale onschendbaarheid of openbare veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.

Art. 17.

Geen der bepalingen van dit Verdrag mag worden uitgelegd als zou zij voor een Staat, een groep of een persoon het recht inhouden enige activiteit aan de dag te leggen of enige daad te verrichten welke ten doel heeft de rechten of vrijheden welke in dit Verdrag zijn vermeld, te vernietigen of deze rechten en vrijheden meer te beperken dan bij dit Verdrag is voorzien.

Kieswet

Art. G.

1. Een politieke groepering kan ten behoeve van de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer aan de Kiesraad schriftelijk verzoeken, haar naam, een aanduiding daarvan of beide in te schrijven in een register, dat door de Kiesraad¹ wordt bijgehouden. Verzoeken, ingediend binnen zes weken voor de dag der candidaatstelling, blijven voor de daarop volgende verkiezing buiten behandeling.
2. De Kiesraad neemt zo spoedig mogelijk een beslissing, welke aan de aanvrager wordt medegedeeld en ter openbare kennis wordt gebracht door plaatsing in de Nederlandse Staatscourant.
3. De Kiesraad beschikt slechts afwijzend op het verzoek: indien daartoe redenen, verband houdende met de openbare orde of de goede zeden aanwezig zijn.

Geraadpleegde bibliografieën

Brinkman's cumulatieve catalogus van boeken. Leiden, 1846 -. Nagezocht vanaf 1930.

Data Juridica. Documentatie van juridische literatuur. Jrg. 1. Deventer, 1973.

DOTA. *Dokumentatie van tijdschriftartikelen*. Den Haag, 1974 -.

Nijhoff's Index op de Nederlandse periodieken van algemene inhoud.
's-Gravenhage, 1909-1970.
Nagezocht vanaf 1930.

Petit, L.D. Repertorium der verhandelingen en bijdragen betreffende de geschiedenis des vaderlands in tijdschriften en mengelwerken tot op 1939 verschenen. 5 dln. Leiden, 1907-1953.
Nagezocht de jaren 1930-1939.

Repertorium van boeken en tijdschriften betreffende de geschiedenis van Nederland. Leiden, 1943 -.

Systematische bibliografie van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. Kaartsysteem.

Systematische catalogus van de Universiteitsbibliotheek van Groningen.